

Bruxelles, 20.5.2015
COM(2015) 219 final

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE CONSILIU ȘI PARLAMENTUL EUROPEAN

Starea naturii în Uniunea Europeană

Raport privind stadiul și tendințele privind tipurile de habitat și speciile vizate de Directiva privind habitatele și Directiva privind păsările pentru perioada 2007-2012 în conformitate cu articolul 17 din Directiva privind habitatele și cu articolul 12 din Directiva privind păsările

1. INTRODUCERE

1.1. CONTEXT

Europenii trăiesc în una dintre cele mai dens populate regiuni ale lumii, care are o lungă tradiție de utilizare a terenurilor. Acest lucru a avut un impact profund asupra naturii, ducând la crearea unor peisaje culturale variate, care adăpostesc o faună și floră bogată. Cu toate acestea, evoluțiile, în special în secolul al XX-lea, au condus, totodată, la distrugerea pe scară largă a naturii. Între 1900 și mijlocul anilor '80, Europa pierduse deja două treimi din zonele sale umede¹ și aproape trei sferturi din dune nisipoase și bărăgane, pierderi la care a contribuit o combinație dintre schimbarea destinației terenurilor, dezvoltarea infrastructurii, poluare și expansiunea urbană.

Această pierdere a capitalului natural constituie o temă de preocupare majoră. Depindem de natură pentru alimente, energie, materii prime, aer și apă, care fac posibilă viața. În plus, natura este un factor economic central, contribuind la economia noastră în moduri pe care abia începem să le înțelegem pe deplin și oferind servicii care sunt esențiale pentru menținerea și crearea de locuri de muncă și pentru creșterea economică. Aceasta este, de asemenea, o sursă de inspirație, cunoștințe și activități recreative, precum și o parte integrantă a patrimoniului nostru cultural.

Directiva privind păsările² și Directiva privind habitatele³ sunt principalele instrumente legislative pentru a asigura conservarea și utilizarea durabilă a naturii în UE, în special prin intermediul rețelei Natura 2000 de zone foarte valoroase din punctul de vedere al biodiversității. Directivele sunt elemente cheie ale strategiei UE privind biodiversitatea, care urmărește să atingă obiectivul principal al UE de „*stopare a pierderii biodiversității și a degradării serviciilor ecosistemice din UE până în 2020 și refacere a acestora în măsura posibilului*”. De asemenea, acestea sunt esențiale pentru îndeplinirea angajamentelor globale ale UE asumate în temeiul Convenției privind diversitatea biologică, încheiată la Nagoya în octombrie 2010.

1.2. OBIECTIVUL PREZENTULUI RAPORT

Cunoștințele de bună calitate privind stadiul de conservare și tendințele pentru habitatele și speciile protejate în temeiul directivelor stau la baza punerii eficace în aplicare a directivei. Prezentul raport îndeplinește o cerință legală care impune Comisiei să evalueze periodic progresele înregistrate în punerea în aplicare a directivelor, pe baza monitorizării și a raportării de către statele membre.

Prezentul raport descrie principalele rezultate pentru perioada de raportare 2007-2012 și reprezintă un nivel fără precedent de colaborare între statele membre și instituțiile europene. O bază de date unică⁴ privind natura din Uniunea Europeană, care include peste 17 000 de seturi de date și evaluări individuale ale unor specii și habitate, constituie baza prezentului raport. Aceasta conține informații privind stadiul de conservare a aproximativ 450 de specii

¹ Comunicarea Comisiei către Consiliu și Parlamentul European „Utilizarea rațională și conservarea zonelor umede”,- COM(1995) 189 final, 29.5.1995.

² Directiva 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice.

³ Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică.

⁴ Datele pot fi descărcate de la centrul de date privind biodiversitatea al AEM (<http://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/dc>)

de păsări sălbatice, 231 de tipuri de habitate și peste 1 200 de alte specii de interes comunitar. În timp ce aceasta reprezintă doar o componentă a dimensiunii biodiversității în UE, este un eșantion foarte important, care reflectă amenințările și presiunile cu care se confruntă biodiversitatea la nivelul statelor membre.

Grație simplificării modalităților de raportare, este posibil pentru prima dată să se prezinte și să se evalueze simultan rezultate privind ambele directive, precum și să se examineze mai în amănunt contribuția rețelei Natura 2000 la stadiul de conservare a naturii și tendințele constatate. Prezentul raport este un rezumat cuprinzând informații complete și detaliate și se bazează pe analizele aprofundate realizate de Agenția Europeană de Mediu (AEM)⁵, care, de asemenea, oferă detalii metodologice suplimentare.

Rezultatele acestei evaluări vor oferi indicații și informații prețioase care vor sta la baza tuturor acțiunilor ulterioare necesare pentru a atinge obiectivele Directivelor privind păsările și habitatele și pentru a optimiza contribuția acestora la realizarea obiectivelor Strategiei UE în domeniul biodiversității pentru 2020.

Atunci când se analizează modul în care s-a modificat stadiul de conservare al anumitor habitate și specii, este important de remarcat că multe dintre acestea erau deja într-o stare critică la momentul includerii lor în directive, ceea ce a însemnat că aveau să fie necesare mult timp și eforturi pentru a se asigura refacerea lor. La aceasta se adaugă limitările legate de faptul că, în cazul Directivei privind habitatele, seria cronologică include numai două perioade de raportare.

2. EVALUĂRI ALE STADIULUI DE CONSERVARE — METODOLOGIE

2.1. EVALUAREA STADIULUI DE CONSERVARE A HABITATELOR ȘI A SPECIILOR (DIRECTIVA PRIVIND HABITATELE)

Măsurile întreprinse în temeiul directivei privind habitatele sunt măsuri „de menținere sau readucere la un stadiu corespunzător de conservare a habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică de importanță comunitară”. Directiva definește termenul „stadiu de conservare” luând în considerare o serie de parametri: aria de extindere, populație, habitat propice pentru specii, structura și funcțiile habitatelor și perspectivele de viitor. Aceștia reprezintă baza pentru colectarea datelor. Pentru fiecare habitat și specie, fiecare dintre acești parametri se evaluează ca fiind favorabil⁶, inadecvat⁷ sau necorespunzător⁸ (sau necunoscut), în conformitate cu matricea de evaluare convenită, ceea ce determină o evaluare globală a stării de conservare în 4 clase. Pentru habitatele și speciile într-un stadiu de conservare nefavorabil, au fost identificate 4 tipuri de tendințe ale stadiilor de conservare (tabelul 1).

⁵ Raportul AEM nr. 2/2015 — *State of nature in the EU: Results from reporting under the nature directives 2007-2012* („Situția naturii în UE: Rezultate pe baza raportărilor în conformitate cu directivele privind protecția naturii în perioada 2007-2012”).

⁶ Un tip de habitat sau specie care prosperă (atât din punct de vedere calitativ, cât și cantitativ) și are perspective bune de a prospera și în viitor.

⁷ Este necesară o schimbare a gestionării pentru a readuce tipul de habitat sau specia la un stadiu de conservare favorabil, dar nu există niciun pericol de dispariție în viitorul apropiat.

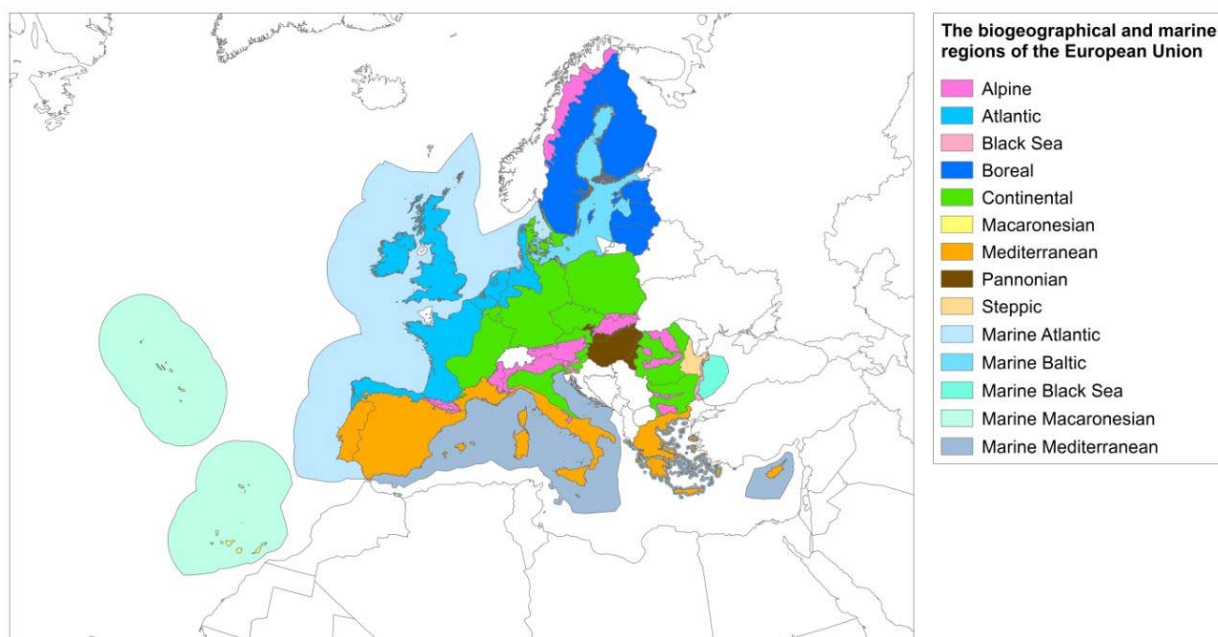
⁸ Tipul de habitat sau specia se află într-un stadiu de conservare care este departe de a fi favorabil sau se află chiar în pericol major de dispariție (cel puțin la nivel regional).

Categoria stadiului de conservare	Culoarea
Favorabil	Verde
Necorespunzător – neadecvat	Galben
Nefavorabil– necorespunzător	Roșu
Necunoscut	Gri

Tendința stadiului de conservare(perioada 2007-2012)	Culoare
Pe cale de îmbunătățire	Verde deschis
Stabil	Roșu deschis
În curs de deteriorare	Roșu închis
Necunoscut	Gri

Tabelul 1 — Codurile de culoare pentru categoriile și tendințele în ceea ce privește stadiul de conservare a habitatelor și speciilor

Pentru a permite comparații semnificative între statele membre, Europa este împărțită în nouă regiuni biogeografice terestre și cinci regiuni marine cu condiții ecologice similare (harta 1). Statele membre al căror teritoriu cuprinde mai multe regiuni biogeografice au prezentat o evaluare separată pentru fiecare regiune biogeografică în parte și pentru fiecare specie și tip de habitat existente pe teritoriul lor.

Harta 1 — Regiunile biogeografice și marine din UE-27 în perioada de raportare 2007-2012⁹

Pe lângă evaluările realizate de statele membre, datele au fost agregate și evaluate la nivelul biogeografic al UE de către AEM și de Centrul tematic european pentru diversitatea biologică (CTE-DB) al agenției.

⁹ Raportul se referă la UE-27 deoarece vizează perioada anterioară aderării Croației.

2.2. EVALUAREA STADIULUI DE CONSERVARE ȘI A TENDINȚELOR POPULAȚIEI PENTRU SPECIILE DE PĂSĂRI (DIRECTIVA PRIVIND PĂSĂRILE)

În ceea ce privește Directiva privind păsările, al cărui obiectiv este de a proteja toate speciile de păsări sălbatice care se găsesc în mod natural în UE, statele membre au furnizat, pentru prima oară, date privind mărimea populației și tendințele de pe teritoriul lor național. Stadiul de conservare al populațiilor a fost evaluat doar la nivelul UE. Categoriile privind stadiile de conservare utilizate pentru păsări se bazează pe criteriile științifice elaborate pentru a se determina riscurile de dispariție a speciilor care au fost utilizate pentru a stabili „listele roșii ale speciilor” de către Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii (UICN). Au fost identificate patru tipuri de tendințe de evoluție pentru populațiile speciilor aflate în stadiu de conservare precar în perioada 2001-2012¹⁰ (tabelul 2).

Categoria stadiului de conservare a populației la nivelul UE	Culoare	Tendința populației ¹¹	Culoare
În afară de pericol	Verde	În creștere	Verde deschis
Aproape amenințată, în scădere sau diminuată	Gălbui	Stabilă	Albastru
Amenințată (și anume, vulnerabilă, pe cale de dispariție, grav amenințată cu dispariția, dispărută la nivel regional)	Roșu	Fluctuantă	Purpuri
Necunoscută sau imposibil de evaluat	Gri	În declin	Roșu închis
		Necunoscută	Gri

Tabelul 2 — Codurile de culoare privind categoriile și tendințele populației la nivelul UE pentru speciile de păsări

2.3. UTILIZAREA TENDINȚELOR

Analiza la nivelul UE se bazează pe agregarea datelor raportate de statele membre. Aceasta înseamnă că multe evoluții pozitive înregistrate la nivel local, regional sau chiar la nivel național ar putea să nu mai fie vizibile la această scară mai mare. Totodată, trecerea de la o categorie de stadiu de conservare/stare a populației la următoarea necesită o schimbare semnificativă a unuia sau a mai multor parametri/criterii individuale, care este dificil de realizat pe o perioadă de doar de șase ani. Drept rezultat, schimbările în timp (îmbunătățiri sau deteriorări) care nu sunt suficient de puternice pentru a declanșa o trecere de la un stadiu la altul pot trece neobservate dacă nu se indică decât informațiile privind stadiul real. Din acest motiv, pe lângă informațiile privind stadiul de conservare, raportul furnizează informații atât privind tendințele stadiului de conservare a speciilor și habitatelor vizate de Directiva privind habitatele în perioada 2007-2012, cât și privind tendințele populației de păsări în perioada 2001-2012. La secțiunea 6 privind Natura 2000, sunt prezentate, de asemenea, tendințele pe termen lung privind populația de păsări (1980-2012).

¹⁰ Dat fiind că 6 ani ar reprezenta o perioadă prea scurtă pentru a detecta tendințe demografice semnificative, s-a convenit cu statele membre cu privire la o perioadă de 12 ani.

¹¹ Perioadă pentru tendințe pe termen scurt: 2001-2012, perioadă de termen lung: 1980-2012

3. STADIUL DE CONSERVARE ȘI TENDINȚELE

3.1. CARACTERUL COMPLET ȘI CALITATEA DATELOR

S-a înregistrat o îmbunătățire majoră în ceea ce privește disponibilitatea, calitatea și standardizarea informațiilor comunicate în temeiul Directivei privind habitatele, de la ultima perioadă de raportare. Numărul de evaluări la nivelul UE în care stadiul de conservare a fost declarat „*necunoscut*” s-a redus la jumătate (de la 18 % la 7 % pentru habitate și de la 31 % la 17 % pentru specii altele decât păsările). De asemenea, cunoștințele privind populațiile de păsări și tendințele s-au îmbunătățit în mod semnificativ în cursul ultimului deceniu, ceea ce a permis luarea de măsuri de conservare mult mai eficiente și mai bine orientate.

Cu toate acestea, nivelul de conformitate și calitatea datelor prezentate în rapoartele naționale variază și ar putea fi îmbunătățite în continuare prin intermediul unor programe de monitorizare specifice. Habitatele și speciile marine sunt, în continuare, cele mai puțin cunoscute și monitorizarea acestora necesită eforturi suplimentare semnificative. Asigurarea unei mai mari coerențe în acest domeniu cu Directiva-cadru privind strategia maritimă ar trebui să remedieze această situație.

3.2. TOATE SPECIILE DE PĂSĂRI

Stadiul de conservare a mai mult de jumătate din toate speciile de păsări sălbatice evaluate este „în afară de pericol”. Aproximativ 15 % din specii sunt aproape amenințate, în declin sau diminuate, iar alte 17 % din specii sunt amenințate (figura 1). Tendințele pe termen scurt ale populațiilor speciilor de păsări arată că numai 4 % sunt „precar-în creștere”, în vreme ce 6 % sunt „precar-stabile”, iar alte 20 % sunt „precar-în declin” (figura 2).

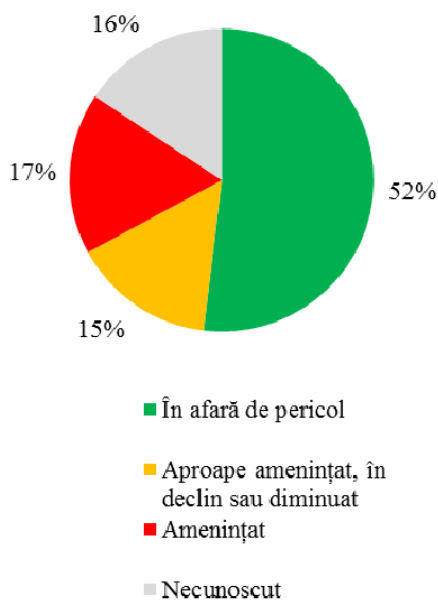

Figura 1 — Stadiul de conservare al populației de păsări

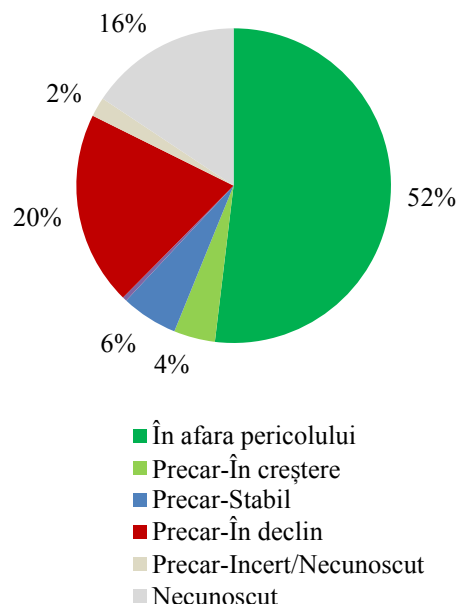

Figura 2 — Stadiul de conservare al populației de păsări cu indicarea tendințelor pe termen scurt pentru păsările în stadiu de conservare precar

Unele specii de păsări par să beneficieze de măsurile de conservare specifice care vizează adaptarea practicilor de utilizare a terenurilor, în special în siturile Natura 2000. De exemplu, programele de agromediu și de gestionare a terenurilor puse în aplicare cu succes în Spania, Portugalia, Austria, Ungaria și Germania au contribuit la recuperarea dropiei (*Otis tarda*), o specie care depinde de peisaje deschise (pășuni, stepe și zonele cultivate neafectate) și care se află în declin peste tot în restul Europei. În ciuda faptului că suferă un declin puternic în unele țări din UE, populația de ciocănitoare cu spate alb, *Dendrocopos leucotos*, care depinde într-o foarte mare măsură de copaci bătrâni sau morți din specii de foioase, a crescut în Finlanda, unde a beneficiat de schimbarea practicilor de gestionare a pădurilor în cadrul siturilor Natura 2000. Pentru mai multe specii de păsări de pradă, inclusiv acvila de câmp (*Aquila heliaca*) din bazinul carpatic, populațiile au crescut ca urmare a măsurilor, cum ar fi protecția siturilor de cuibărire și gestionarea habitatelor.

3.3. SPECII DE INTERES COMUNITAR (DIRECTIVA PRIVIND HABITATELE)

Aproximativ 23 % din evaluările speciilor la nivelul UE indică un stadiu de conservare favorabil, în vreme ce 60 % prezintă un stadiu de conservare „nefavorabil”, din care 18 % se află într-un stadiu de conservare „nefavorabil-necorespunzător”. În ceea ce privește tendințele stadiului de conservare, dintre cele 60 % de evaluări înregistrate ca fiind necorespunzătoare, 4 % sunt pe cale de îmbunătățire, 20 % sunt stabile, 22 % sunt în curs de deteriorare și în cazul a 14 % nu se cunoaște tendința (figurile 3 și 4).

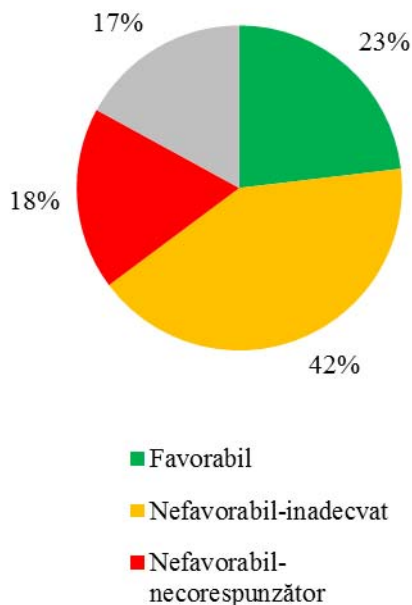

Figura 3 — Stadiul de conservare a speciilor

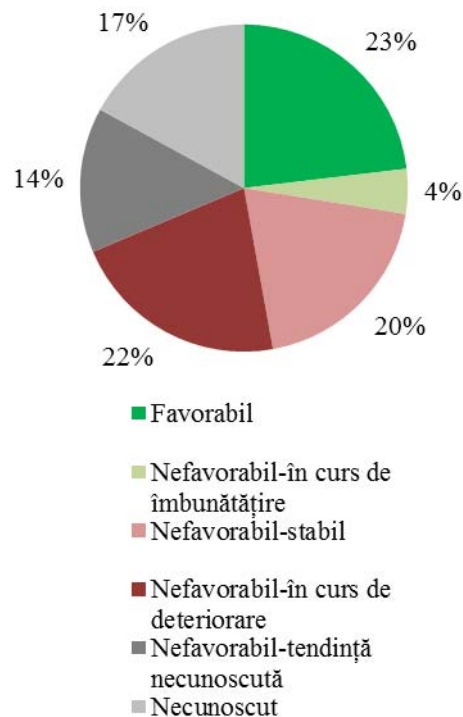

Figura 4 — Stadiul de conservare a speciilor cu indicarea tendințelor pentru cele evaluate în stadiu de conservare nefavorabil

Cele mai ridicate proporții de evaluări favorabile pentru regiunile biogeografice terestre au fost raportate pentru Marea Neagră (32 %) și pentru regiunile alpine (31 %), în vreme ce regiunile boreală și atlantică prezintă cea mai mare proporție de evaluări „nefavorabil-necorespunzător” (29 % și, respectiv, 32 %). Deși există un număr mai mic de evaluări de specii realizate în regiunile marine, pentru acestea, proporția de evaluări cu rezultatul declarat „necunoscut” este mult mai ridicată (până la 88 % în regiunea Macaronezia). Regiunea Mării Baltice prezintă stadiul de conservare cel mai puțin favorabil, cu 60 % din evaluări fiind „nefavorabil-necorespunzător”, urmată de regiunea Mării Negre (33 %).

Plantele vasculare și amfibienii prezintă nivelul cel mai ridicat de evaluări pozitive, cu 29 %, respectiv, 28 % (figura 5). În mare măsură tendințele către un stadiu de conservare necorespunzător/în curs de deteriorare se regăsesc în cazul speciilor asociate cu mediile acvatice precum râuri, lacuri și zone umede. Acest lucru corespunde constatării că, în cea mai mare parte, habitatele de apă dulce au o stare de conservare nefavorabilă-inadecvată. Acestea sunt amenințate de modificările induse de om în funcționarea hidrologică, pierderile de conectivitate, canalizare, îndepărtarea sedimentelor și eutrofizare și poluare.

Multe specii asociate cu habitatele de apă dulce, cum ar fi peștii migratori, sunt în declin într-o măsură îngrijorătoare. Cu toate acestea, proiectele de parteneriat la scară largă pentru peștii migratori, cum ar fi avatul (*Aspius aspius*) în Suedia și alosa (*Alosa alosa*) în Germania, au

reușit să consolideze populațiile datorită refacerii cursurilor de apă și a eliminării barierelor din calea migrației prin construirea de pasaje de trecere pentru pești. În Austria, eliminarea obstacolelor pentru migrația peștilor pe cursul superior al Dunării a îmbunătățit posibilitățile de migrație pentru lostrită (*Hucho Hucho*) și alte specii de pești aflate în pericol.

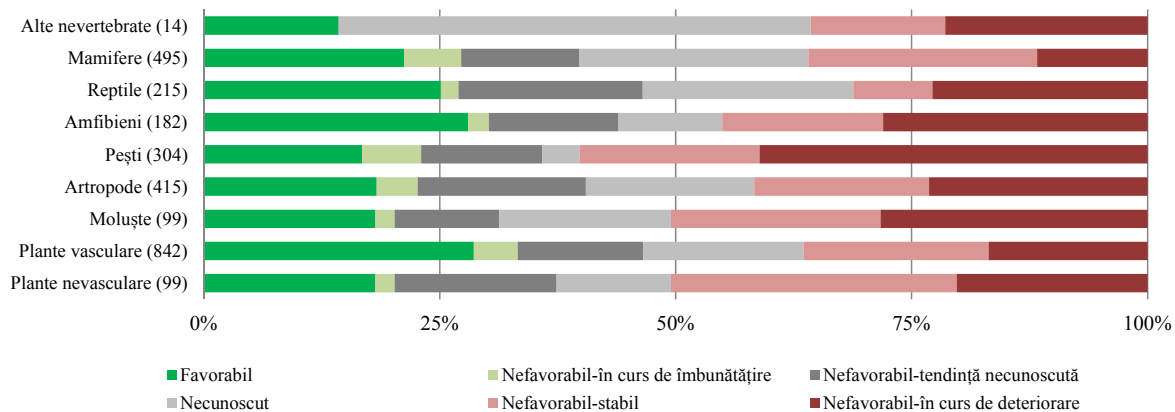
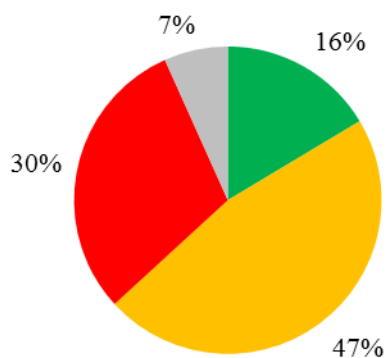

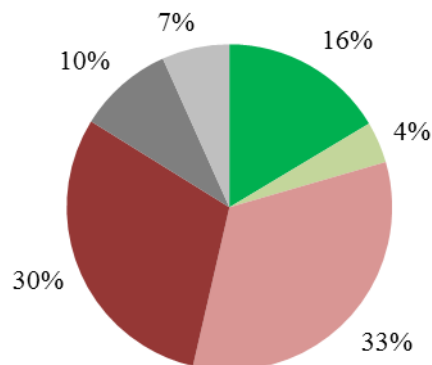
Figura 5 — Stadiul de conservare și tendințele pentru specii în funcție de grupul taxonomic

3.4. TIPURI DE HABITATE

Stadiul de conservare a habitatelor și tendințele sunt mai nefavorabile decât pentru specii. Acest lucru se explică, probabil, prin faptul că există o tradiție mai îndelungată în ceea ce privește conservarea speciilor, precum și prin natura mai puțin complexă și timpul de răspuns mai redus necesar speciilor pentru a se redresa. În întreaga UE, 16 % din evaluările privind habitatele sunt favorabile, în vreme ce mai mult de trei sferturi sunt nefavorabile, dintre care 30 % sunt „nefavorabil-necorespunzător”. În ceea ce privește tendințele stadiului de conservare, dintre cele 77 % de evaluări înregistrate ca fiind nefavorabile, 4 % sunt pe cale de îmbunătățire, 33 % sunt stabile, 30 % sunt în curs de deteriorare și în cazul a 10 % nu se cunoaște tendința (figurile 6 și 7).

- Favorabil
- Nefavorabil-inadecvat
- Nefavorabil-necorespunzător
- Necunoscut

- Favorabil
- Nefavorabil-în curs de îmbunătățire
- Nefavorabil-stabil
- Nefavorabil-în curs de deteriorare
- Nefavorabil-tendință necunoscută
- Necunoscut

Figura 6 — Stadiul de conservare a habitatelor **Figura 7 — Stadiul de conservare și tendințele pentru habitate în stadiu de conservare nefavorabil**

În vreme ce regiunile biogeografice atlantică și boreală prezintă cea mai mare proporție de evaluări nefavorabile-necorespunzătoare (ambele 51%), aceste două regiuni prezintă, totodată, cea mai mare proporție de situații în curs de îmbunătățire (11% și, respectiv, 10%). De exemplu, în timp ce stadiul de dezvoltare al lagunelor de coastă este încă „nefavorabil-necorespunzător” în regiunea atlantică din Danemarca, o serie de acțiuni bine orientate în cadrul proiectelor LIFE și schemele de agromediu au contribuit la restaurarea unor lagune de coastă și pășuni de coastă înconjurătoare. În Letonia, care face parte din regiunea boreală, s-a înregistrat o expansiune și o evoluție globală pozitivă pentru dune nisipoase xerofile. În mare parte, acestea sunt protejate în cadrul rețelei Natura 2000 și au beneficiat de proiecte LIFE și de un parteneriat inovator cu administratorii siturilor de instruire militară. Refacerea cu succes a unor pajiști sărăturate mediteraneene din Slovenia, prin asigurarea unor activități tradiționale în sărături și alte măsuri de gestionare, a condus la o îmbunătățire a stadiului de conservare a acestui tip de habitat.

3.5. PROGRESE CĂTRE OBIECTIVUL 1 DIN STRATEGIA ÎN DOMENIUL BIODIVERSITĂȚII

Obiectivul-cheie al strategiei UE în domeniul biodiversității este de a stopa pierderea biodiversității și degradarea serviciilor ecosistemice din UE până în 2020 și refacerea acestora în măsura posibilului. Obiectivul 1 din strategie stabilește obiective măsurabile pentru îmbunătățirea stadiului de conservare a habitatelor și a speciilor protejate de directivele privind natura. Utilizându-se ca referințe raportul din anul 2009 întocmit în temeiul Directivei privind habitatele și raportul realizat în 2004, intitulat *Birds in the*

European Union: a status assessment („Păsările din Uniunea Europeană: evaluarea stadiului de conservare”)¹², au fost stabilite următoarele obiective:

- creșterea cu 100 % a numărului de evaluări realizate în temeiul Directivei privind habitatele care să indice un stadiu de conservare „favorabil” sau „în curs de îmbunătățire” în ceea ce privește habitatele (34 %) și cu 50 % în ceea ce privește speciile (25,5%); precum și
- creșterea cu 50 % a numărului de evaluări privind speciile (78 %) realizate în temeiul Directivei privind păsările care să indice o stare „în afară de pericol” sau „în curs de îmbunătățire”.

Aceste obiective s-au bazat pe un scenariu optim, dar realizabil, care presupunea punerea deplină în aplicare de către statele membre a măsurilor în temeiul directivelor pentru a îmbunătăți starea de conservare.

Figura 8 ilustrează progresele în direcția atingerii obiectivelor stabilite. Cu toate acestea, la compararea evaluărilor pentru perioade diferite, este esențial să se asigure, în măsura posibilului, că modificările observate sunt autentice și nu doar un rezultat al unei mai bune disponibilități a datelor sau al unei metodologii diferite¹³. Principalele concluzii au fost următoarele:

- Până în prezent nu a avut loc nicio schimbare semnificativă în ceea ce privește stadiul de conservare pentru tipurile de habitate. Evaluările care au stabilit anterior un stadiu de conservare favorabil rămân valabile. Niciun alt habitat nu a obținut o evaluare favorabilă a stadiului de conservare (16 %). Habitatele sunt evaluate ca aflându-se într-un stadiu nefavorabil, dar în curs de îmbunătățire în proporție de 4 %, în timp ce 30 % sunt în curs de deteriorare, iar în cazul a 42 % nu s-au înregistrat schimbări din 2006¹⁴.
- Pentru specii, diferențele dintre perioadele de raportare sunt mai greu de evaluat. Îmbunătățirile în ceea ce privește datele și metodologia evaluărilor au influențat în mod semnificativ evaluările, în plus față de orice schimbări reale ale stadiului de conservare propriu-zis. Dacă se ia în considerare acest aspect, rezultă că este foarte probabil ca 22 % dintre specii, mai degrabă decât 17 %, să se fi aflat într-un stadiu de conservare favorabil în 2007. Ținând cont de cele de mai sus, se poate concluziona că îmbunătățirea efectivă în evaluările favorabile pentru specii a fost foarte scăzută (cu 1-2 % mai mult decât în 2007). Prin urmare, figura 8 prezintă și un obiectiv „retrospectiv”, arătând care ar fi fost obiectivul real dacă aceste specii ar fi fost evaluate ca aflându-se într-un stadiu de conservare favorabil în 2007. O privire de ansamblu asupra evaluării stadiului de conservare pentru toate speciile arată că 5 % dintre acestea sunt evaluate ca aflându-se într-un stadiu nefavorabil, dar în curs de îmbunătățire, stadiul de conservare a 22 % dintre acestea continuă să se deterioreze, iar în cazul a 33 % nu s-au înregistrat schimbări din 2006.

¹² BirdLife International (2004), *Birds in the European Union: a status assessment*. Wageningen, Țările de Jos: BirdLife International.

¹³ A se vedea Raportul AEM nr. 2/2015 — *State of nature in the EU: Results from reporting under the nature directives 2007-2012* („Situția naturii în UE: Rezultate pe baza raportărilor în conformitate cu directivele privind protecția naturii în perioada 2007-2012”).

¹⁴ Inclusiv cele care au rămas într-un stadiu de conservare „necunoscut”.

- Proporția evaluărilor speciilor de păsări aflate într-un stadiu de conservare „în afară de pericol” rămâne de 52 % (la fel ca în 2004). O privire de ansamblu asupra evaluării stadiului de conservare pentru toate speciile de păsări arată că 8,5 % dintre acestea se află într-un stadiu de conservare „precar-în creștere”, 2 % într-un stadiu „precar-stabil” iar în cazul a 20 % stadiul de conservare continuă să se deterioreze.

Tendința generală în ceea ce privește habitatele pare a fi, în linii mari, similară cu cea pentru specii. Cele care sunt deja evaluate favorabil/în afară de pericol rămân stabile sau se îmbunătățesc în continuare. O mică parte din evaluările „nefavorabil-precar” se îmbunătățesc, dar, pentru o proporție mai mare din cele stabilite anterior ca fiind într-un stadiu de conservare nefavorabil, acesta continuă să se deterioreze. Cu excepția cazului în care există o îmbunătățire semnificativă a tendințelor, nu va fi posibil să se atingă obiectivul 1 până în 2020.

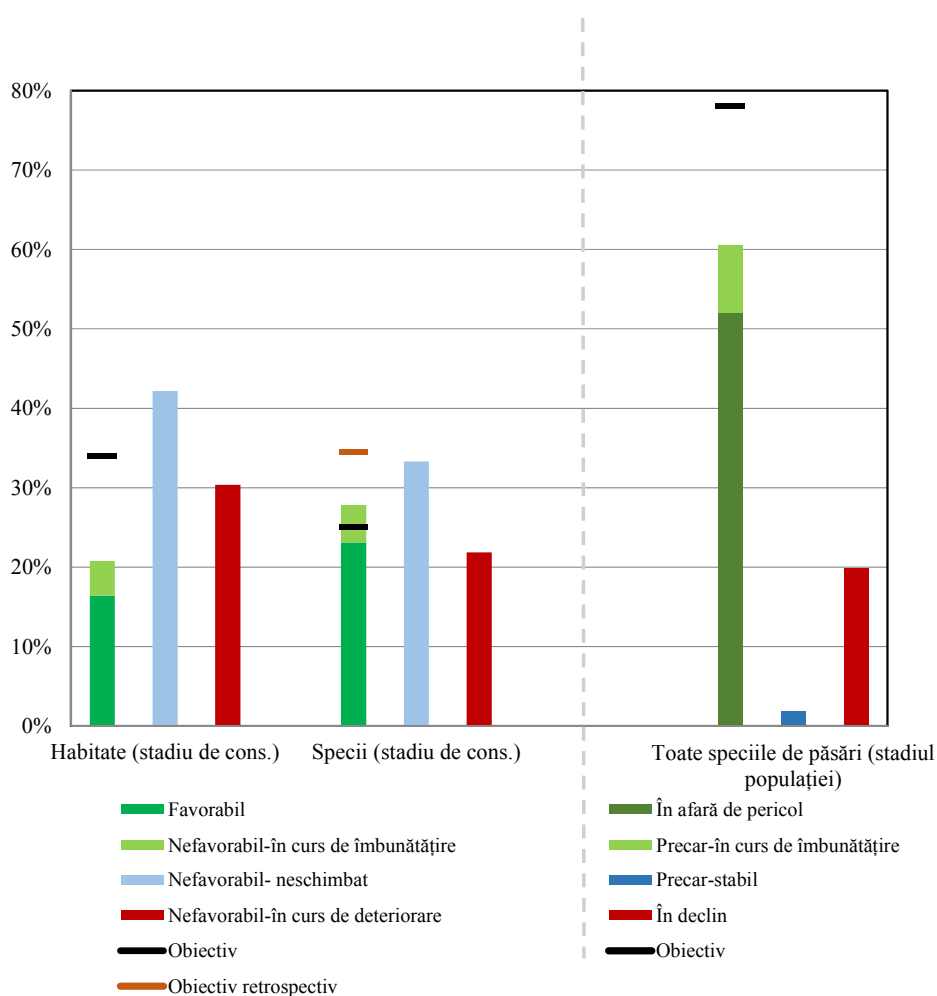

Figura 8 — progrese către obiectivul 1 din strategia în domeniul biodiversității (situațiile „necunoscute” nu sunt indicate)

4. PRESIUNI ȘI AMENINȚĂRI

Pentru a se înțelege mai bine factorii care influențează stadiul de conservare și tendințele, statele membre au furnizat informații cu privire la presiuni și amenințări¹⁵, și anume cauzele subiacente care au un impact asupra speciilor și habitatelor. Pentru sistemele terestre (figura 9), „agricultura” și „modificările condițiilor naturale” provocate de om sunt cele mai mari probleme identificate pentru toate cele trei grupuri (păsări, alte specii și habitate). În ceea ce privește „agricultura”, modificarea practicilor de cultivare, pășunatul (inclusiv abandonarea sistemelor pastorale/lipsa pășunatului), îngrășămintele și pesticidele sunt cele mai frecvent menționate presiuni și amenințări. În ceea ce privește „modificările condițiilor naturale”, modificările antropice asupra condițiilor hidrologice și ale corpurilor de apă, modificarea funcționării hidrografice, reducerea conectivității habitatelor și captările de apă din apele subterane sunt factorii cel mai frecvent raportați. Această evaluare este în concordanță cu cea realizată în temeiul Directivei-cadru privind apa, în care agricultura și hidromorfologia au fost identificate drept principalele presiuni care afectează corpurile de apă¹⁶.

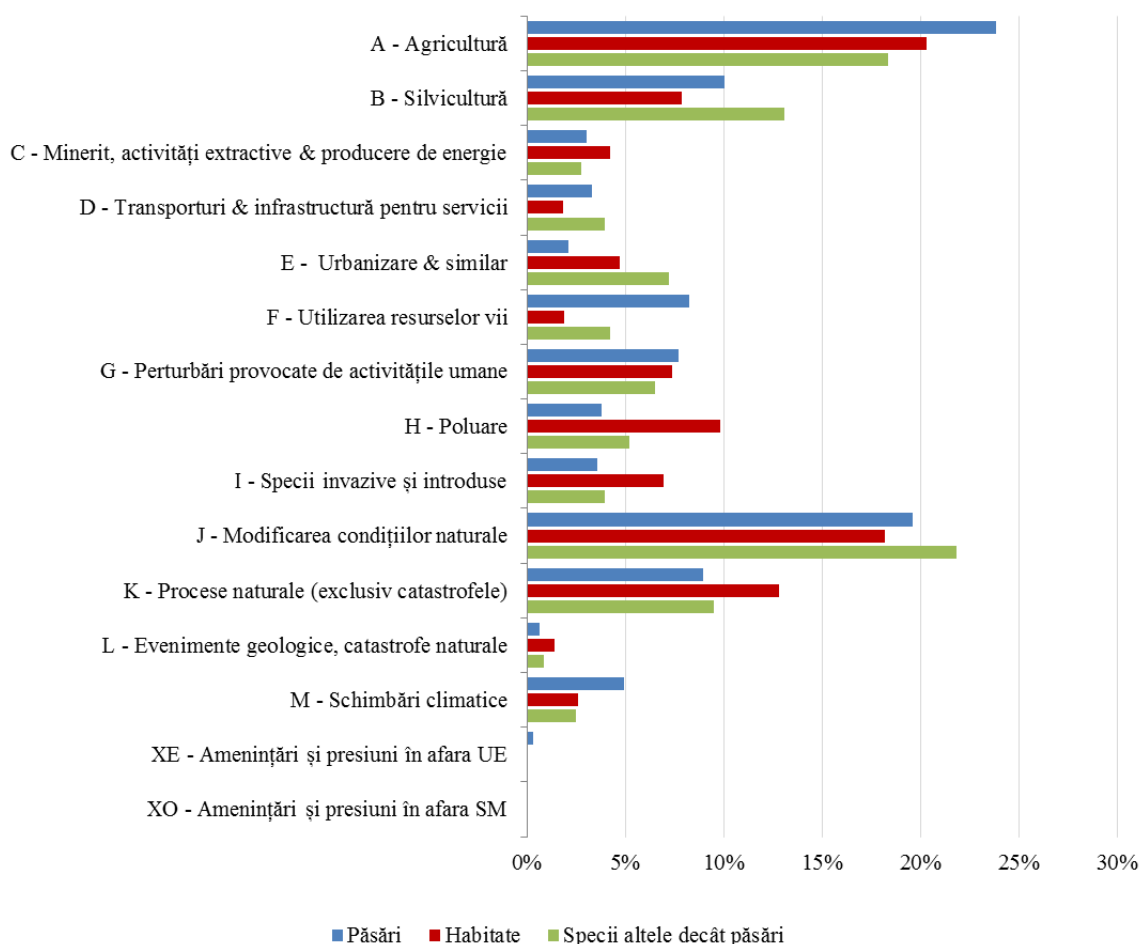

Figura 9 — Frecvența (%) presiunilor și a amenințărilor de nivel 1 (luate împreună) considerate a prezenta un nivel de importanță „ridicat” — sisteme terestre

¹⁵ Statele membre au trebuit să prezinte, pentru fiecare amenințare/presiune raportată, nivelul de importanță - „ridicat”, „mediu” sau „scăzut”.

¹⁶ A se vedea Planul de salvagardare a resurselor de apă ale Europei COM(2012) 673 și Comunicarea Comisiei privind Directiva-cadru privind apa și Directiva privind inundațiile: măsuri pentru atingerea unei „stări bune” a apelor din UE și de reducere a riscurilor de inundații, COM(2015) 120.

În ceea ce privește sistemele marine, „*utilizarea resurselor vii*” (în principal, pescuitul și recoltarea resurselor acvatice, dar și — într-o mai mică măsură — acvacultura) și „*poluarea*” sunt principalele presiuni și amenințări raportate (figura 10).

„*Modificarea condițiilor naturale*” (lucrări de dragare, modificarea regimului hidrologic și gestionarea zonelor costiere) și „*perturbările cauzate de activitățile umane*”, precum și impactul schimbărilor climatice asupra păsărilor marine sunt raportate, de asemenea, ca fiind semnificative.

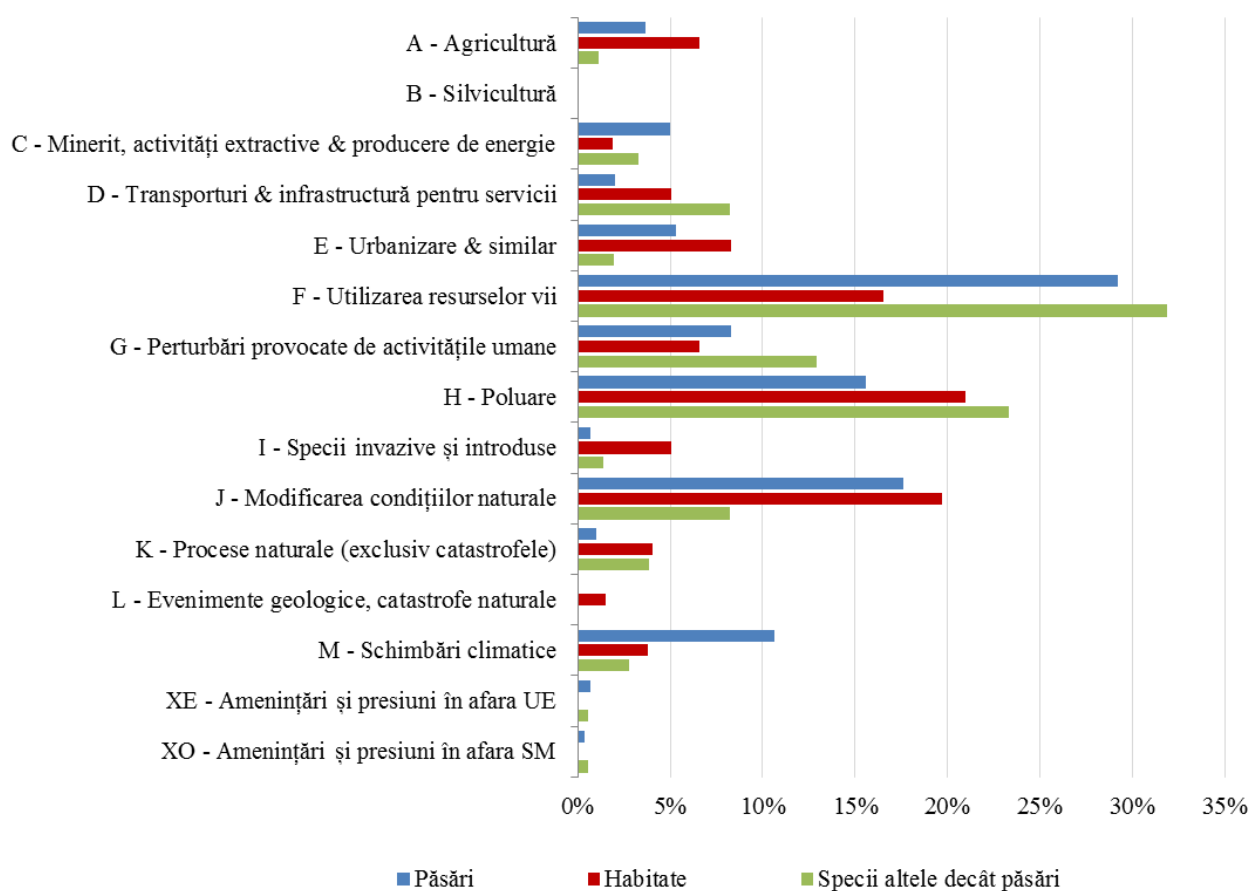

Figura 10 — Frecvența (%) presiunilor și a amenințărilor de nivel 1 (luate împreună) considerate a prezenta un nivel de importanță „ridicat” — sisteme marine

5. O PERSPECTIVĂ AXATĂ PE ECOSISTEM

S-a efectuat o analiză a tendințelor privind stadiul de conservare a speciilor și habitatelor în funcție de afinitățile față de ecosistemele enumerate în tipologia dezvoltată în cadrul inițiativei UE de „inventariere și evaluare a serviciilor ecosistemice și a avantajelor acestora”

(MAES)¹⁷. Figura 11 prezintă tendințele și stadiul de conservare a habitatelor și speciilor în funcție de tipul de ecosistem.

5.1. ECOSISTEME TERESTRE

Stadiul de conservare și tendințele pentru specii și habitate variază considerabil de la un ecosistem terestru la altul. Pășunile și zonele umede prezintă cel mai mare procentaj de habitate aflate într-un stadiu de conservare „nefavorabil-precar” și în curs de deteriorare. Acest lucru este, de asemenea, susținut de constatările cu privire la presiuni și amenințări, care au scos în evidență că aceste sisteme sunt afectate în mod special de agricultură și modificările de natură hidrologică.

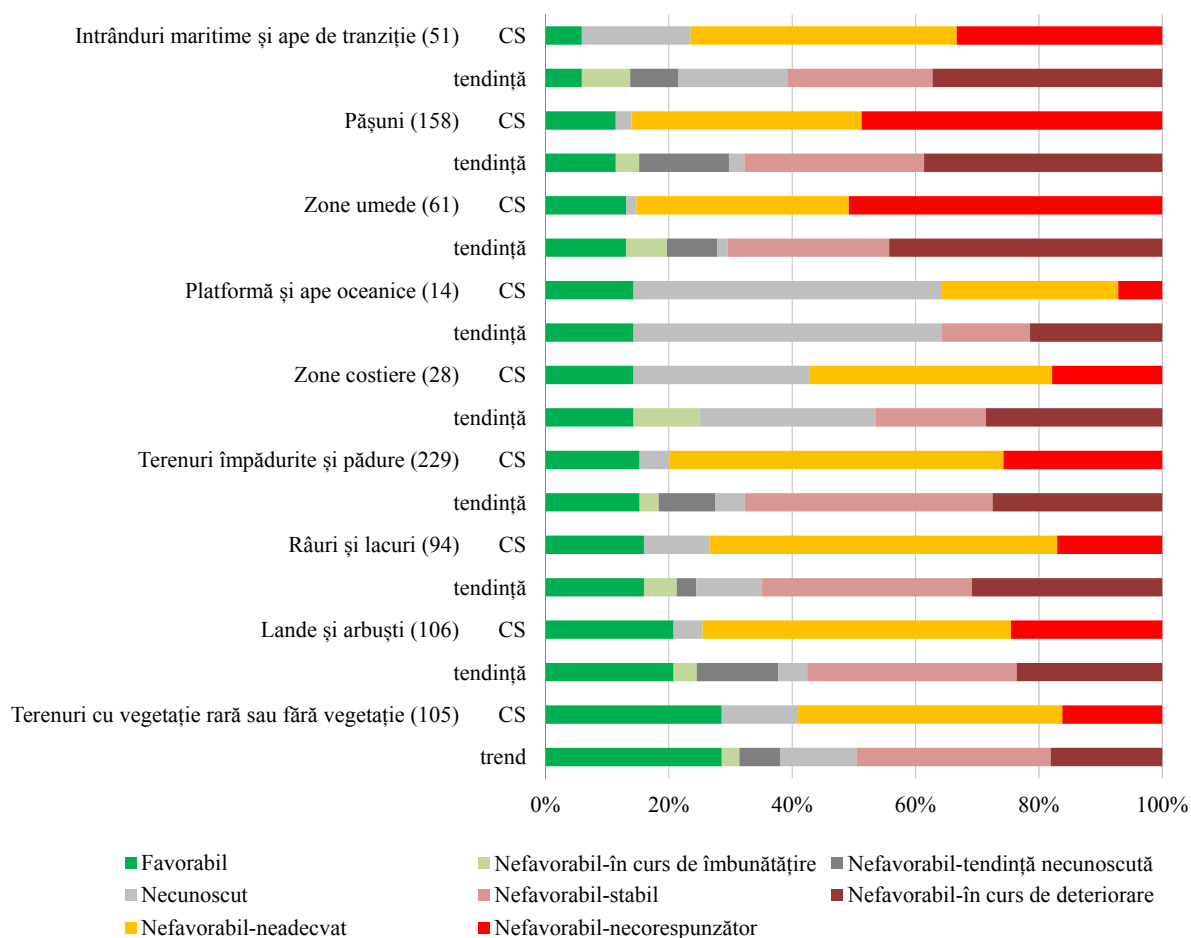

Figura 11 — Stadiul de conservare (SC) și tendințele pentru habitate în funcție de tipul de ecosistem (MAES) (Numărul de evaluări este prezentat în paranteză)

Deși situația referitoare la aceste două ecosisteme este nefavorabilă în toate regiunile biogeografice, studiile de caz arată că se pot realiza îmbunătățiri dacă se iau măsuri adecvate și specifice.

- *Pășuni*

¹⁷ <http://biodiversity.europa.eu/maes>

Pășunile naturale și seminaturale se numără printre ecosistemele din UE cele mai bogate în specii. Aceste sisteme, care în trecut erau caracterizate de sisteme de gestionare extensivă, au cunoscut un declin important în cursul ultimelor decenii. În aproximativ 49 % din cazuri, evaluările la scara UE privind cele 45 tipuri de habitate „pășune” de interes comunitar arată un stadiu de conservare „nefavorabil-necorespunzător”. În plus, aproape 50 % din păsările asociate pășunilor sunt „în declin”, iar stadiul de conservare al altor specii este, în cea mai mare parte, nefavorabil.

Printre presiunile actuale asupra pășunilor se numără intensificarea utilizării acestora, practici de cultivare nerespectuoase față de ecosistem, conversia utilizării terenurilor și abandonarea acestora. În Lituania, două treimi din evaluările tipurilor de habitat „pășune” arată tendințe de deteriorare, în vreme ce toate cele din Regatul Unit prezintă un stadiu de conservare „nefavorabil-necorespunzător”. De asemenea, păsări foarte răspândite asociate cu pășunile, cum ar fi cristeiul de câmp (*Crex crex*) și nagățul (*Vanellus vanellus*) sunt în scădere majoră în UE.

Cu toate acestea, acolo unde au fost puse în practică măsuri corespunzătoare la nivel național și la nivelul UE, a fost posibil să se inverseze tendințele negative. În Estonia, de exemplu, suprafețe întinse de pășuni seminaturale au fost restabilite cu sprijinul acordat de UE în cadrul Fondului european agricol pentru dezvoltare rurală, al Fondului european de dezvoltare regională și al instrumentului LIFE. Aceasta a făcut posibilă adaptarea practicilor de cosire pe pășunile existente, precum și reinstituirea unor sisteme de gestionare extensivă pentru pășunile abandonate. Inițial experimentat în siturile Natura 2000, acest lucru a fost aplicat pe scară mai largă la gestionarea durabilă a pajiștilor.

- *Zone umede*

Zonele umede, inclusiv mlaștini, turbării și mlaștini alcaline, sunt printre cele mai amenințate ecosisteme din Europa și au suferit pierderi considerabile în ultimele decenii. Deși nu reprezintă decât aproximativ 2 % din teritoriul UE și 4,3 % din rețeaua Natura 2000, acestea sunt foarte importante pentru o mare varietate de specii. Cele mai multe tipuri de habitate de zone umede sunt protejate în UE.

Evaluările privind stadiul de conservare arată că 51 % din habitatele de zone umede au un stadiu de conservare „nefavorabil-necorespunzător”. În ceea ce privește aspectele hidrologice, modificările provocate de om (cum ar fi drenarea) reprezintă, de departe, cea mai mare presiune. În Irlanda, de exemplu, toate habitatele de tip „mlaștini, turbării și mlaștini alcaline” se află într-un stadiu de conservare nefavorabil, iar turbăriile continuă să se deterioreze din cauza extracției de turbă și a drenării. Ca o consecință a deteriorării zonelor umede la scară largă în întreaga UE, populațiile unor specii care sunt dependente în mare măsură de aceste zone, precum culiculul mare (*Numenius arquata*) sau buhaiul de baltă european cu burta roșie (*Bombina bombina*) sunt în declin. Cu toate acestea, aceste tendințe pot fi inversate. În Belgia, de exemplu, aproape toate evaluările de tipuri de habitate de zone umede arată o tendință stabilă sau în curs de îmbunătățire datorită numeroaselor proiecte de anvergură și eforturilor continue în siturile Natura 2000.

Specii dependente de zonele umede precum buhaiul-de-baltă (*Botaurus stellaris*) au manifestat semne de redresare semnificativă a populației atunci când au fost luate măsuri de conservare a habitatelor lor. Acesta a fost, de asemenea, cazul în Regatul Unit, cu sprijin din partea programului LIFE.

5.2. ECOSISTEMELE MARINE

De asemenea, starea de conservare și tendințele diferă considerabil pentru ecosistemele marine (figura 11). Cu toate acestea, ca urmare a numărului relativ redus de caracteristici marine incluse în directiva privind habitatele și a nivelului ridicat de evaluări indicând un stadiu de conservare „necunoscut”, rezultatele sunt mai puțin concludente.

61 % din speciile de păsări asociate cu ecosistemele marine sunt „în afara pericolului”. Aproximativ un sfert sunt amenințate, ceea ce scoate în evidență impactul unor amenințări precum prădătorii și perturbările în colonii, capturile accidentale și poluarea marină.

Având în vedere complexitatea operațiunilor în mediul marin și relativa lipsă de date privind acesta, protecția caracteristicilor marine și instituirea rețelei Natura 2000 (în special în largul mării) au înregistrat progrese mai reduse. Măsuri vizând gestionarea mai eficientă și mai atentă a zonelor și de interzicere a activităților dăunătoare pot, totuși, să se traducă în îmbunătățirea rapidă a situației. În Irlanda, de exemplu, tendințele pozitive recente în stadiul de conservare a algei roșii coraliene *Lithothamnium coralloides* sunt legate de regimul de protecție impus de directiva privind habitatele. Unele păsări marine amenințate au beneficiat, de asemenea, de măsurile de conservare din cadrul rețelei Natura: populația de *Sterna dougalli* a crescut semnificativ în UE grație protecției și gestionării ariilor de reproducere, inclusiv controlul animalelor de pradă.

6. ROLUL REȚELEI NATURA 2000

Rețeaua Natura 2000, care include arii de protecție specială (APS) în temeiul Directivei privind păsările, și arii speciale de conservare¹⁸ (ASC) în temeiul Directivei privind habitatele, cuprinde zone de mare valoare pentru biodiversitate. În prezent, rețeaua Natura 2000 acoperă peste 18 % din suprafața terestră a UE și 4 % din suprafața sa marină. Rețeaua reprezintă principalul instrument al directivelor privind natura pentru crearea unui stadiu de conservare corespunzător/favorabil pentru specii și habitate. În perioada de raportare în curs, numărul de situri a crescut cu 9,3 % (ASC) și 12,1 % (APS), în timp ce suprafața acoperită de rețea a crescut cu 41,2 % (ASC) și 28,9 % (APS). Cea mai mare parte a acestor creșteri se referă la Bulgaria și România, care au aderat la UE în 2007, precum și la componenta marină a rețelei.

Deși s-a înregistrat, de asemenea, un progres important în desemnarea ASC de către unele state membre și au continuat eforturile cu privire la planurile de gestionare, potențialul deplin al rețelei nu a fost încă realizat. Acest lucru se datorează faptului că măsurile de conservare

¹⁸ Siturile în temeiul Directivei privind habitatele sunt propuse de către statele membre și sunt denumite inițial „situri de importanță comunitară” (SIC), înainte de a fi desemnate în mod oficial drept arii speciale de conservare (ASC). Datele din prezentul raport se referă la ambele.

necesare pentru situri încă nu au fost introduse integral, de exemplu, doar 50 % din situri au fost raportate ca având planuri de management cuprinzătoare. De asemenea, se constată că investițiile au fost insuficiente pentru a atinge acest obiectiv în unele state membre¹⁹ și că posibilitățile oferite prin, de exemplu, politica agricolă comună, politica comună în domeniul pescuitului și politica regională a UE nu au fost pe deplin utilizate.

6.1. CONTRIBUȚIA REȚELEI LA STADIUL DE CONSERVARE (DIRECTIVA PRIVIND HABITATELE)

Rețeaua acoperă, într-o măsură mai mică sau mai mare, tipurile de habitate enumerate în anexa I și speciile enumerate în anexa II la directivă, pentru care sunt desemnate arii speciale de conservare. Pentru a corela acoperirea de către Natura 2000 cu stadiul de conservare și tendințele, evaluările au fost împărțite în trei grupe în funcție de măsura în care tipurile de habitat și speciile sunt reprezentate în siturile Natura 2000, adică o acoperire peste 75 % (ridicată), 35-75 % (medie) și sub 35 % (scăzută) (a se vedea figura 12).

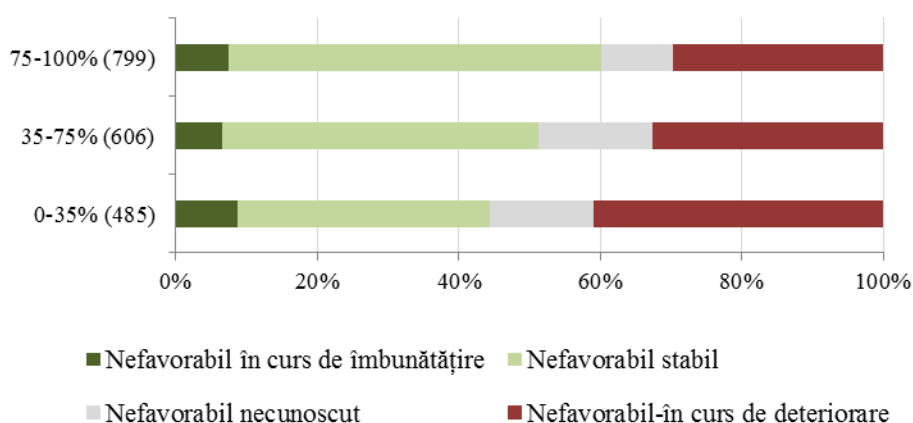

Figura 12 — Tendințe ale stadiului de conservare a habitatelor cuprinse în anexa I evaluate de statele membre ca nefavorabile (pentru habitate cu peste 75 %, 35-75 % și, respectiv, mai puțin de 35 % din suprafață acoperită de Natura 2000)

Starea globală de conservare a habitatelor și speciilor nu poate fi atribuită acoperirii de către Natura 2000. Cu toate acestea, pentru habitatele și speciile aflate într-un stadiu de conservare nefavorabil, tendința stadiului de conservare²⁰ este în strânsă legătură cu acoperirea de către Natura 2000. Proporția evaluărilor care indică un stadiu de conservare în curs de deteriorare este mai ridicată în cazurile de acoperire scăzută (0-35 %) decât acolo unde acoperirea este ridicată (75-100 %). În schimb, este mult mai probabil ca cele cu o acoperire Natura 2000 relativ mai ridicată să prezinte evaluări stabile. Acest lucru subliniază rolul esențial al rețelei în stabilizarea stării de conservare.

Un exemplu interesant poate fi găsit în Polonia, unde 80-90 % din tipul de habitat 6210 „pășuni calcaroase” amenințat este acoperit de rețea. Acest habitat a fost adesea abandonat

¹⁹ Finanțarea programului Natura 2000 — Investirea în programul Natura 2000: Obținerea de beneficii pentru natură și pentru oameni), SEC(2011) 1573 final, 12.12.2011.

²⁰ Și, de asemenea, a evoluțiile pe termen scurt pentru populația unei specii.

sau gestionat defectuos în trecut. Recent, s-a înregistrat o îmbunătățire a stadiului de conservare ca urmare a punerii în aplicare a măsurilor de conservare în cadrul siturilor Natura 2000, care au inclus eliminarea de arbuști, cosirea și pășunatul extensiv în unele cazuri. Aceste acțiuni, în mare parte finanțate prin Fondul european de dezvoltare regională, au condus la creșterea treptată a suprafeței habitatelor de pășune, precum și la reducerea fragmentării. Acest lucru, la rândul său, a permis restabilirea popândăului pătat (*Spermophilus suslicus*), a cărei populație trăiește aproape în întregime în siturile Natura 2000. Acesta este un exemplu grăitor al modului în care activitățile umane, inclusiv cu un obiectiv economic, dacă sunt puse în aplicare în mod durabil, pot fi benefice pentru conservarea habitatelor și a speciilor.

6.2. TENDINȚELE PRIVIND SPECIILE DEPENDENTE DE REȚEAUA APS (DIRECTIVA PRIVIND PĂSĂRILE)

Speciile de păsări enumerate în anexa I, care beneficiază de APS ca măsură cheie, înregistrează, în proporție mai mare, tendințe de creștere a populației (figura 13) în comparație cu speciile care nu sunt incluse în respectiva anexă. Acest lucru sugerează că măsurile de conservare specifice pentru aceste specii, în special gestionarea APS, au un efect pozitiv asupra populațiilor acestora. Speciile și subspeciile enumerate în anexa I pentru care au fost elaborate planuri de acțiune UE pentru specii, și care sunt prioritare pentru finanțare în cadrul programului LIFE, arată chiar un procent mai ridicat de tendințe de creștere a populației.

Aproximativ 35 % din speciile din anexa I care au fost în scădere pe termen lung arată o tendință de creștere sau de stabilitate pe termen scurt. Acest lucru este în mod clar un semn de stabilizare și, în unele cazuri, de îmbunătățire a situației acestora. Cu toate acestea, 45 % dintre cele care sunt în declin pe termen lung sunt, de asemenea, în declin pe termen scurt, ceea ce sugerează că sunt încă necesare o atenție și eforturi considerabile pentru a inversa această tendință.

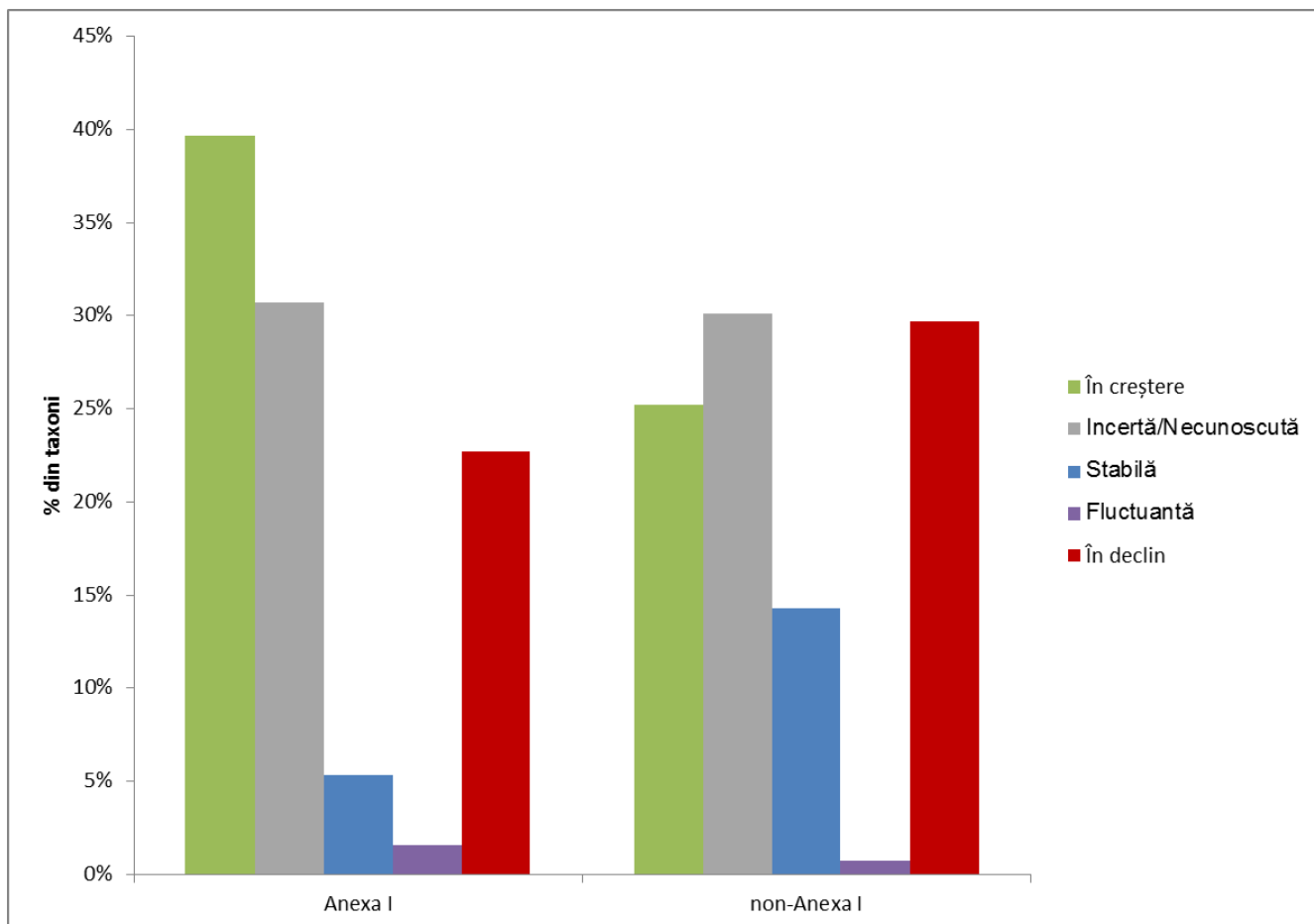

Figura 13 — Tendința pe termen lung (din 1980) a populațiilor reproducătoare (%) în funcție de includerea sau nu în anexă

Cocorul mare *Grus grus*, o specie emblematică din anexa I, ale cărei zone de reproducere, cuibărire și hibernare beneficiază de protecție specială din partea rețelei Natura 2000 și care a făcut obiectul a numeroase măsuri specifice de conservare, a cunoscut o redresare remarcabilă ca număr și arie de extindere de la intrarea în vigoare a Directivei privind păsările la începutul anilor '80.

7. CONCLUZII

Aceasta este cea de-a doua evaluare a stadiului de conservare în temeiul Directivei privind habitatele, permițând efectuarea unei prime evaluări comparative la nivelul UE. Un avantaj suplimentar este că au fost înregistrate îmbunătățiri semnificative în ceea ce privește cunoștințele despre stadiul de conservare și tendințele pentru speciile și habitatele protejate față de ultima perioadă de raportare. În plus, un exercițiu de raportare similar a fost efectuat în temeiul Directivei privind păsările, ceea ce a permis realizarea, pentru prima dată, a unei evaluări cuprinzătoare a stadiului de conservare și a tendințelor privind toate speciile care intră sub incidența legislației UE privind natura.

Unele specii și habitate vizate de legislație dau semne de redresare, astfel cum arată poveștile de succes din diferite părți ale Europei. Există indicii clare că rețeaua Natura 2000 joacă un rol major în stabilizarea habitatelor și a speciilor aflate într-un stadiu necorespunzător de conservare, în special în cazurile în care măsurile de conservare necesare au fost puse în aplicare la o scară corespunzătoare.

Cu toate acestea, starea generală a habitatelor și speciilor din UE nu s-a schimbat în mod semnificativ în perioada 2007-2012; numeroase habitate și specii prezintă un stadiu de conservare nefavorabil și un procent semnificativ din acestea continuă să se deterioreze. Sunt, prin urmare, necesare eforturi de conservare mult mai puternice pentru a se atinge obiectivul 1 al UE pentru 2020 în materie de biodiversitate. Unele grupuri de specii, cum ar fi peștii de apă dulce, și unele habitate, cum ar fi pășunile și zonele umede, sunt un motiv de preocupare. Pentru a inversa aceste tendințe ar trebui abordate presiunile și amenințările semnificative ca urmare a schimbărilor practicilor agricole și a schimbărilor continue ale condițiilor hidrologice, precum și a supraexploatării și poluării mediului marin.

Gestionarea eficace și refacerea zonelor Natura 2000 sunt esențiale pentru atingerea obiectivelor directivelor. În pofida progreselor înregistrate în înființarea rețelei, sunt insuficiente progresele înregistrate în ceea ce privește introducerea unor obiective și măsuri de conservare care să răspundă nevoilor habitatelor și speciilor protejate. Doar 50 % din situri au fost raportate ca având planuri de management cuprinzătoare până la sfârșitul anului 2012. Instrumentele de finanțare ale UE, care oferă oportunități pentru sprijinirea gestionării și restaurării siturilor Natura 2000, nu au fost utilizate suficient²¹.

Stadiul de conservare a speciilor și habitatelor poate fi îmbunătățit prin măsuri specifice, așa cum s-a demonstrat, de exemplu, prin programul LIFE Natură și prin măsurile adaptate de agromediu cofinanțate de Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală. Comisia colaborează cu statele membre și cu părțile interesate la nivelul biogeografic al UE pentru a promova schimbul de experiență și de bune practici de gestionare și restaurare. Astfel de îmbunătățiri vor permite să se beneficieze în continuare de avantajele economice semnificative care decurg din gama largă de servicii ecosistemice oferite de rețeaua Natura 2000. Beneficiile, estimate la o valoare cuprinsă între 200 și 300 de miliarde de euro doar pentru siturile terestre, includ stocarea dioxidului de carbon, atenuarea riscurilor naturale, purificarea apei, turismul și sănătatea²². Acestea ar trebui să încurajeze în continuare investițiile în rețea.

În cadrul REFIT (Programul Comisiei privind o reglementare adecvată și funcțională), Comisia a inițiat recent o „verificare a adecvării” directivelor privind natura pentru a evalua dacă aceste directive sunt adecvate scopului urmărit. Verificarea adecvării va examina o gamă largă de chestiuni referitoare la eficacitatea, eficiența, coerența, relevanța și valoarea adăugată a legislației UE. Prezentul raport privind starea naturii va furniza o contribuție importantă la verificarea adecvării, în special în ceea ce privește eficacitatea legislației. Rezultatele vor fi luate în considerare, totodată, de evaluarea intermediară a strategiei privind biodiversitatea.

²¹ Finanțarea programului Natura 2000 — Investirea în programul Natura 2000: Obținerea de beneficii pentru natură și pentru oameni, SEC(2011) 1573 final, 12.12.2011.

²² Estimarea valorii economice globale a beneficiilor oferite de rețeaua Natura 2000, IEPM (decembrie 2011).